

ב"ה

פרשת בא

והגדת לבנך

שמות יג, ח.

גם אלו שלא היו בשעבוד חייבים בסיפור יציאת מצרים

"וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח": ידוע דיוק המפרשים¹ במה שכתוב "וכל המרבה לספר כו", ולא "והמרבה לספר כו" – הרי כבר אמר לפני זה "כולנו חכמים כולנו נבונים כולנו יודעים את התורה", שבזה כולל את כל הסוגים שמצוה עליהם לספר ביציאת מצרים, ומה בא להרבות עוד באמרו "וכל המרבה לספר כו"?

והביאור בזה – שבאמרו "וכל המרבה לספר כו" בא לרבות עוד סוג – אלה שלא היו בשעבוד מצרים (כדלקמן), שגם הם צריכים לספר ביציאת מצרים, ויתירה מזה, להרבות בסיפור יציאת מצרים.

כלומר: בתחילה מבאר שלא מספיקה הידיעה ד"כולנו חכמים כו" כולנו יודעים כו", אלא "מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים", בדיבור דוקא, ולכמה דעות² צריך להיות הסיפור לזולת (בן או אחר) דוקא. אמנם, כל זה הוא בנוגע לאלה שהיו בשעבוד מצרים, אבל אלה שמעולם לא היו בשעבוד מצרים, יש מקום לומר שאינם שייכים להמצוה דסיפור ביציאת מצרים. ועל זה מוסיף תיבת "וכל", לרבות את אלה שלא היו בשעבוד מצרים, שגם הם בכלל החיוב לספר ביציאת מצרים, ובאופן ד"המרבה לספר ביציאת מצרים".

מי הם אלה שלא היו בשעבוד מצרים? – הרי הם כהנים ולוים, כמסופר במדרשי חכמינו ז"ל³ שמשו ואהרן וכל שבט לוי לא היו במלאכת שעבוד מצרים [לפי שמלכתחילה לא נתפתו לדברי פרעה שמשך את בני ישראל

¹ הגדה של פסח שמחת הרגל (לחיד"א) – הובא בהגש"פ עם לקוטי טעמים כו' ע' טו.

² נסמנו בהגש"פ הנ"ל שם.

³ שמו"ר פ"ה, טז. הובא בפרש"י עה"ת שמות ה, ד.

בדברים לעשות מלאכתו, ועד שנטל בעצמו סל ומגרפה לעשות לבנים כו⁴], ואותם בא לרבות באמרו "וכל המרבה לספר ביציאת מצרים".

וזהו המשך הפיסקא שלאחרי זה – "מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזרי' ורבי עקיבא וכו'" – שמכאן ראייה שגם כהנים ולוים שלא היו בשעבוד מצרים חייבים להרבות בסיפור יציאת מצרים:

בנוגע לרבי אליעזר – סתם רבי אליעזר שהוא רבי אליעזר בן הורקנוס⁵, הנקרא רבי אליעזר הגדול – אף שמצינו במדרשי רבותינו ז"ל⁶ ש"בשעה שעלה משה למרום שמע קולו של הקב"ה שיושב ועוסק בפרשת פרה אדומה ואומר הלכה בשם אומרה, ר' אליעזר אומר עגלה בת שנתה ופרה בת שתים⁷, אמר לפניו, רבון העולמים, יהי רצון שיהא מחלצי, אמר לו חייך שהוא מחלצין", ומהראוי לומר כפשטיה שהיה לוי, מכל מקום, יש גם דעה⁸ שהיה מחלציו של משה – מבני בנותיו.

אמנם, רבי יהושע – היה לוי, כפי שמצינו להדיא שהיה מן המשוררים⁹, ונתנו לו מעשר¹⁰. ורבי אלעזר בן עזריה – היה כהן מיוחס, "עשירי לעזרא", שלכן מינוהו לנשיא¹¹. ורבי עקיבא – היה בן גרים¹².

וזהו המשך הפיסקא "מעשה ברבי אליעזר וכו'" ל"כל המרבה לספר ביציאת מצרים כו'" – שגם כהנים ולוים שלא נשתעבדו (וכן גרים) היו מרבים בסיפור יציאת מצרים.

וההוראה מזה בנוגע אלינו: כיון שכל בני ישראל הם "בנים למקום", יש אצל כל אחד ואחת מישראל מעלה מיוחדת, שמצד מעלה זו הרי הוא למעלה מכללות הענין דגלות ושעבוד מצרים. ובמילא, יכול הוא לחשוב שאינו צריך לספר ביציאת מצרים, כיון שאין אצלו כלל הענין דמצרים.

ועל זה אומרים "כל המרבה לספר ביציאת מצרים כו'" – שגם מי שלא היה בשעבוד מצרים, צריך לספר ביציאת מצרים להזולת, ולהרבות בסיפור יציאת מצרים עד כדי כך שיפעל אצל הזולת ענין של יציאת מצרים.

⁴ ראה הנסמן בתו"ש שמות א, יג (אות קלד-קלו).

⁵ הליכות עולם – הובא בסה"ד בערכו (אות ב).

⁶ פס"ר ופסיקתא דר"כ פ' פרה. במדב"ר פי"ט, ז. תנחומא חוקת ח.

⁷ ריש מס' פרה.

⁸ יוחסין ועש"מ (להרמ"ע מפאנו) מאמר חקו"ד פט"ו – הובאו בקונטרס בית צדיק בהקדמת הרד"ל לפרדר"א (אות א).

⁹ ערכין יא, ב.

¹⁰ מע"ש פ"ה מ"ט.

¹¹ ברכות כז, סע"ב.

¹² ראה סדה"ד בערכו.

והענין בזה – ש"כל ישראל ערבים זה בזה"¹³, וכהפירוש¹⁴ (שהזכיר כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר כמה פעמים¹⁵) ש"ערבים" הוא גם מלשון עירוב, שמעורבים זה בזה, ולכן, כל זמן שלא פעל ענין של יציאת מצרים אצל הזולת, נמצא גם הוא בגלות מצרים (וכפי שמצינו בגמרא¹⁶ בנוגע לגדולי ישראל, שהיה נוגע להם שבשכנותם דרו אנשי דלא מעלי כו').

והמשך וסיום הפסקא – ש"היו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה עד שבאו תלמידיהם¹⁷ ואמרו להם רבותינו הגיע זמן קריאת שמע של שחרית" – שרבי אליעזר ורבי יהושע כו' הרבו כל כך לספר ביציאת מצרים עד שפעלו על תלמידיהם שהגיע אצלם זמן קריאת שמע של שחרית, היינו, שנעשה אצלם מעמד ומצב של אור.

כלומר: לא מספיק ש"רבותינו" בעצמם יאמרו "הגיע זמן קריאת שמע של שחרית", שהרי אצלם לא היה כלל מעמד ומצב של חושך. אלא הכוונה היא שיפעלו גם על "תלמידיהם" – שקודם שנעשו תלמידיהם, או גם בתחילת לימודם, היה אצלם מעמד ומצב של חושך [דאף שנאמר "אותו הלילה" לשון זכר, שזוהי מדריגה נעלית יותר¹⁸, הרי זה בכל זאת "לילה", חושך], ואף על פי כן יאמרו – התלמידים בעצמם – "הגיע זמן קריאת שמע של שחרית".

וזהו ש"באו תלמידיהם ואמרו להם רבותינו הגיע זמן קריאת שמע של שחרית": בהענין דמסירות נפש (קריאת שמע) הנכם "רבותינו", כיון שכל ההשפעה באה על ידכם, אבל אף על פי כן, ישנו גם הענין ד"מתלמידי יותר מכולם"¹⁹, וכבנדון דידן, שהענין ד"לספר ביציאת מצרים" נשלם דוקא על ידי פעולת הסיפור להתלמידים. ובכן, מודיעים אנו לכם, "רבותינו, הגיע זמן קריאת שמע של שחרית", כלומר, גם אנו יצאנו כבר מאפילה לאור גדול.

קטע משיחת ליל ב' דחג הפסח, רשימת השומעים בלתי מוגה.

תו"מ ה'תשי"ג ח"ב ע' 72.

¹³ שבועות לט, סע"א. סנהדרין כז, סע"ב.

¹⁴ לקו"ת בהעלותך לג, ג. וראה גם שם שה"ש לה, ד.

¹⁵ ראה גם סה"ש תש"א ע' 144.

¹⁶ ראה (לדוגמא) ברכות ז, א. יו"ד, רע"א. ועוד. הנסמן בתורת מנחם – התוועדויות ח"ז ס"ע 75.

¹⁷ יש גורסים: "התלמידים", אבל גירסת אדה"ז בהגדה היא: "תלמידיהם".

¹⁸ ראה גם שיחת ליל ב' דחה"פ תרצ"ז ס"ז (סה"ש תרצ"ז ע' 225).

¹⁹ תענית ז, א. וש"נ.